

FOKUS: ARVEN ETTER SØREIDE

Dempet statsfeminist? Nasjonale tradisjoner og globale utviklingstrekk i Søreides periode som utenriksminister

Inger Skjelsbæk*

Universitetet i Oslo og Peace Research Institute Oslo (PRIO), Norge

Eirinn Larsen

Universitetet i Oslo, Norge

Sigrun Marie Moss

Universitetet i Oslo, Norge

Torunn L. Tryggestad

Peace Research Institute Oslo (PRIO), Norge

Abstrakt

Utnevnelsen av Ine Eriksen Søreide i 2017 var et historisk første: Norges første kvinnelige utenriksminister. For merkevaren Norge var dette viktig: Det viste likestilling i praksis, ikke bare som gode intensjoner. I norsk utenrikspolitikk har fredsenngasementet derimot hatt forrang. Det kom også fram under sikkerhetsråds kampanjen i 2018 ledet av Søreide, som ellers i hennes periode som norsk utenriksminister. Faktisk kom høyrepolitikerene i liten grad til å avvike fra en velkjent linje i utenrikspolitikken ved å fremstå som en forsiktig statsfeminist. I tråd med denne linjen er Norge likestillingslandet når det tjener landets omdømme og internasjonale betydning, ellers er Norge fredsnasjonen først og fremst.

Nøkkelord: kvinner · likestilling · fred · sikkerhet · feminisme · utenrikspolitikk · merkevare

*Kontaktinformasjon: Inger Skjelsbæk, e-post: inger.skjelsbak@stk.uio.no

©2023 Inger Skjelsbæk, Eirinn Larsen, Sigrun Marie Moss & Torunn L. Tryggestad. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Skjelsbæk, I., Larsen, E., Moss, S. M. & Tryggestad, T. L. (2023). Dempet statsfeminist? Nasjonale tradisjoner og globale utviklingstrekk i Søreides periode som utenriksminister. *Internasjonal Politikk*, 81 (1), 26–37. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v81.4142>

Da Ine Eriksen Søreide ble utenriksminister i 2017 var alle de tre tyngste ministerpostene i norsk politikk besatt av kvinner. Erna Solberg var statsminister, Siv Jensen var finansminister og Ine Eriksen Søreide ble Norges første kvinnelige utenriksminister, etter at hun hadde vært forsvarsminister fra 2013.¹ Det var et historisk sus over trekløveret. At Søreide skulle ha fått utenriksministerposten på grunn av sitt kjønn, altså at det skulle ligge en slags kvoteringstanke bak, ble kontant avvist (Breivik, 2017). Det var Søreides meritter, ikke kjønn, som avgjorde beslutningen om utnevnelsen, understreket statsministeren. Søreide var svært kvalifisert, derom var det liten tvil og kritikk, og hun ble raskt kjent som en grundig og etterrettelig utenriksminister, hjemme som ute. Likevel ble Søreide møtt med forventninger om at hun skulle engasjere seg for likestilling og kvinneperspektiver i utenrikspolitikken, på grunn av sitt kjønn, sin nasjonalitet og tiden hun virket i. Hvordan skal vi lese det hun fikk til, i et historisk og nåtidig perspektiv?

I denne artikkelen diskuterer vi etableringen og utviklingen av kvinne- og likestillingsperspektivet i norsk utenrikspolitikk. Vi begynner historisk med tiden etter unionsoppløsningen, da norske myndigheter først begynte å fremstille Norge som et internasjonalt kvinnepolitisk foregangsland, delvis ved hjelp av norske og utenlandske kvinnerettsforkjempere. Dette er sentralt for å understreke at utenriksministere virker innenfor og som følge av lengre linjer i Norges statsbygging. I 1987 introduserte Helga Hernes begrepet statsfeminisme. Dette begrepet kan med fordel også brukes for å ramme inn den utenrikspolitiske tradisjonen som Ine Eriksen Søreide ble satt til å virke i som norsk utenriksminister. Den statsfeministiske linjen, altså ideen om at staten kunne være en alliert med sivilsamfunnet i kvinnekamp og likestillingsarbeid, fikk dessuten fornyet aktualitet da norsk UD og utenrikspolitikk på midten av 2000-tallet ble mer opptatt av å bygge Norges omdømme i utlandet, og å ivareta norske interesser globalt (Angell & Mordshorst, 2015; Lending, 2000). En utfordring for Søreide ble å forvalte denne kapitalen i et internasjonalt marked hvor man skulle konkurrere om å være best på å være god – og hvor det som særpreget Norge som et statsfeministisk likestillingsland også fikk fotfeste i andre land og internasjonale organisasjoner. Denne utfordringen ble ytterligere aktualisert i forbindelse med Norges kampanje for en plass i FNs sikkerhetsråd i perioden 2021–2022. Fokuset på likestilling og kjønnsperspektiv i norsk utenrikspolitikk ble en sentral dimensjon i denne kampanjen, og har også vært et prioritert tema for Norge som medlem av Sikkerhetsrådet (Stai & Tryggestad, 2022). Kvinne- og likestillingsfokuset skulle komme til å skille Ine Eriksen Søreides ministerperiode fra både Jonas Gahr Støres (2005–2012) og Børge Brendes (2013–2017) virketid som utenriksministre.

Denne artikkelen bygger på intervjuer med skandinaviske diplomater om kvinne- og likestillingsspørsmålets plass i norsk utenrikspolitikk, med et særlig fokus på den norske kampanjen for et sete i FNs sikkerhetsråd. Videre bygger artikkelen

¹ Eriksen Søreide var utenriksminister fra oktober 2017 til oktober 2021.

også på egne og andres analyser av likestilling og kvinners rettigheter i norsk og nordisk utenrikspolitikk, med ulike typer offentlige dokumenter og rapporter samt nasjonale nettsider som sentrale kilder (Jeziarska & Towns, 2021; Larsen et al., 2021; Olsson et al., 2021; Towns, 2009, 2010).

«at hæve sin Plads i den civiliserede Verden»

Utnevnelsen av Søreide som første kvinnelige utenriksminister, kom mer enn hundre år etter at Norge fikk en egen utenrikspolitikk. Kampen om nasjonal suverenitet hadde tilspisset seg rundt 1900. Ikke minst handlet det om å kunne føre en utenrikspolitikk som tjente norske – og ikke svenske – økonomiske interesser. Som i 1814 var den økonomiske friheten vel så viktig som den politiske. Skal en forstå hvordan kvinnene entret norsk utenrikspolitikk etter 1905, må en derimot ta med det at Norge ikke bare manglet store ressurser, økonomiske og militære, til å gjøre seg internasjonalt kjent på ordinære måter. Norsk utenrikspolitikk ble også meislet ut i direkte opposisjon til svensk utenrikspolitikk. Det ga Norge en utenrikspolitisk tradisjon myntet på verdier som nasjon, folk og frihandel framfor svenskens fokus på konge, stat, militær og toll (Leira, 2015, s. 22–33). Denne verdimobiliseringen handlet selvsagt også om at unionsstriden, og den påfølgende unionsoppløsningen, falt sammen med andre store endringer og bevegelser i norsk politikk og samfunnsliv. Fredssaken og den norske fredsbevegelsen var en av disse. Spørsmålet om stemmerett til kvinner, som siden midten av 1880-årene med jevne mellomrom hadde blitt diskutert både i og utenfor Stortinget, var en annen. I ettertid er det likevel frednasjonen mer enn likestillingslandet vi forbinder med norsk utenrikspolitikk. Det betyr ikke at norske myndigheter ikke så verdien av å bli sett som et kvinneprogressivt land på den internasjonale arena allerede rundt 1900.

I 1890 tok venstremannen Johan Theodor Lund til orde for at Norge kunne fremme «sin Plads i den civiliserede Verden» om man gikk i spissen for å gi stemme- og valgrett til kvinner framfor å komme hinkende etter andre land (Kolstad, 1963, s. 35). Om forslaget ikke ga umiddelbare politiske resultater, kom stadig flere til å tenke som Lund i en tid med sterke nasjonale strømninger og vilje til løsrivelse fra gamle bånd. Spesielt nye og aspirerende stater brukte kvinnestemmeretten som bevis på at de var moderne og progressive (Towns, 2010). At de første landene i verden til å innføre politiske rettigheter til kvinner også var land som søkte å frigjøre seg og bli selvstendige nasjonalstater, er derfor kanskje ikke helt tilfeldig. New Zealand (1893), Australia (1902), Finland (1906) og Norge (1907/1913) var først ute med å gi kvinner formelle politiske rettigheter. Samtidig var det først da verden så til Norge at dette med kvinnestemmerett ble til en ressurs i utenrikspolitisk sammenheng. Det skjedde i 1908, året etter at Norge innførte begrenset nasjonal stemmerett til kvinner og i forkant av den tredje internasjonale kvinnestemmerettskonferansen (Larsen, 2021, s. 30–31).

Muligheten bød seg da Fredrikke Marie Qvam i 1908 spurte statsminister Gunnar Knudsen om han kunne gjøre henne til norsk diplomat på det forestående

kvinnestemmerettsmøtet. Qvam ble utstyrt med både reisepass og status som norsk diplomat på konferansene til International Woman Suffrage Alliance (IWSA) i årene fram til 1913. Som Norges offisielle representant fikk hun ofte tale først, som i Amsterdam, da hun åpnet med å si at «We ought to remember, that Norway is the first sovereign state that has given women the political suffrage», for deretter å understreke at «now, Norway says to other sovereign countries: Follow our example! Make the women of your countries free citizens» (Qvam, 1908). Dette var en stor mulighet til å la Norge skinne! I en tale i Stockholm i 1911 sa lederen av IWSA, amerikaneren Carrie Chapman Catt, at hun ønsket at alle tvilende sjeler kunne ha sett hva hun så i Norge, men også at alle parlamenter i alle nasjoner burde reise til Norge, fordi «Norway represents an ideal of Women suffrage in practice» (Catt, 1911). Wollert Konow (SB), den norske statsministeren som sommeren 1911 hadde holdt bankett for den langveisfarende kvinneaktivisten da hun besøkte Norge, stilte i sin tale Norge foran alle andre stater i kampen for kvinners politiske rettigheter. Saken var dessuten et resultat av tverrpolitisk støtte for kvinners krav, sa han, selv leder av en koalisjonsregjering bestående av Høyre og Frisinnede Venstre (Mjeldheim, 2005).

We Norwegians consider it as an honor to have been in the front of the movement of giving political franchise to women. If you ask me: What is your experience? [...] I am glad to answer: Within all parties and all fractions with us there is an overwhelming consensus of opinion that we have been right, that we have moved in the right direction. (*Nylænde*, 1911, s. 158)²

Likestillingslandet

Selv om Norge var tidlig ute med stemmerett for kvinner, og landets ledere visste å fremheve kvinners betydning når det gjaldt, ble Norge i etterkrigstiden og frem mot 1980-tallet oppfattet som en likestillingssinke (Danielsen & Larsen, 2015). Dette var særlig sammenliknet med Sverige, men også Danmark på en rekke områder, ikke minst vedrørende yrkesdeltakelse blant kvinner og tilgang på barnehager. Riktignok ratifiserte Norge både likelønnskonvensjonen til ILO (1959) og FNs kvinnekonvensjon (1979) før Sverige. Likevel var det ikke før etter at Gro Harlem Brundtland i 1986 skrev verdenshistorie på slottsbakken iført rosa pumps, at en ny bevissthet om likestillingslandet Norge begynte å si inn. En bevissthet som etter hvert også skulle gjøre sitt inntog i utenrikspolitikken. Kvinnene i norsk politikk var synlige, og likestilling ble en praksis som kunne omsettes i en slags norsk merkevare – delvis som respons på oppmerksomhet utenfor Norge. Verden lot seg begeistre av Gro og hennes regjering samt Norges evne til å integrere kvinner og sivilsamfunn i utformingen

² Wollert Konow (SB) var i perioden 1910 – 1912 statsminister for en borgerlig samlingsregjering mellom Frisinnede Venstre og Høyre, altså ikke helt ulikt den regjeringen Søreide skulle representere mange år senere.

av politikken, det Helga Hernes altså begrepsfestet som statsfeminisme (Hernes, 1987). Det var kombinasjonen av påtrykk ovenfra med engasjement nedenfra som ble modus operandi for denne måten å flytte barrierer på, en fremgangsmåte som også er videreført i utenriksfeltet.

Etter hvert banket myndighetsdelegasjoner, NGO-er og utsendinger fra større internasjonale sammenslutninger som EU, FN osv. på departementsdørene i Norge. Først var interessen styrt mot statsadministrasjonen, kvotering av kvinner til politikk, statlige verv og offentlig ledelse. Etter hvert forflyttet interessen seg over mot den norske familiepolitikken. Norge ble et familie- og likestillingspolitisk foregangsland. Samtidig var det loven som i 2003 innførte kvinnekvoter i norske bedriftsstyrer som virkelig skulle sette fart på den norske likestillingsindustrien.

Loven om 40 prosent kvinner i styrer til ASA- og AS-bedrifter var et lurt trekk i en verdensøkonomi hvor troen på merkevaren er avgjørende for den reelle verdien. I ettertid er det enkelt å se at det er denne norske innovasjonen fra en Høyre-statsråd som i utlandet har økt interessen for Norge som likestillingslandet. Det gir oss innsikter som er vel kjent – at den symbolske kapitalen er det som gjør at vi nesten uten blygsel kan markedsføre Norge som en likestillingsmester. Selv for land som en skulle tro hadde ganske andre forutsetninger for sin økonomiske utvikling og politikk kommer Norge trekkende med sin erfaring som modell til etterfølgelse. Det gjør at laks, olje og likestilling har evnet å støtte opp om hverandre i det utenrikspolitiske maskineriet. Fra 2003 etablerte også norsk UD en egen likestillingsambassadør-stilling, mens flere år skulle gå før en kvinne inntok de tyngste og mest prestisjefylte ambassadørstillingene i den norske utenrikstjenesten, som Washington (2020), Brussel (2015), London (2014) og FN (2019) (Danielsen & Larsen, 2015, s. 215).³

Kvinner, fred og sikkerhet – fornying og tradisjon

Mens UDs likestillingsambassadør hadde et særlig ansvar for å promotere kvinne- og likestillingsspørsmål mer generelt i utenrikspolitikken, og kanskje særlig i utviklingspolitikken, tok det noe tid før UD fikk fart på likestillingspolitikken innenfor det sikkerhetspolitiske området. I oktober 2000 vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet (KFS), som forplikter FNs medlemsland til å inkludere kvinner og kvinners rettigheter og interesser i alt arbeid for internasjonal fred og sikkerhet. Norge var et av mange land som ga denne resolusjonen viktig normativ og politisk støtte. I 2006, da en nasjonal handlingsplan for implementering av resolusjon 1325 ble vedtatt (Regjeringen, 2006), ble kvinner og kvinneperspektiv for første gang forsøkt integrert i norsk sikkerhetspolitikk

³ Anniken Ramberg Krutnes var i 2020 første kvinne til å innta stillingen som Norges ambassadør til USA; Ingrid Schulerud til Belgia i 2015; Mona Juul til Storbritannia i 2014. Juul inntok også stillingen som første kvinne som Norges ambassadør til FN i 2019.

og fredsenngasjement. Siden 2006 har KFS vokst frem som en viktig dimensjon ved norsk utenrikspolitikk, uavhengig av hvilken regjering som har sittet ved makten (NORAD, 2022; Utenriksdepartementet, 2015).⁴ Dette har også kommet til uttrykk gjennom Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd, der kvinners inkludering i freds- og forsoningsarbeid er ett av fire prioriterte temaområder (Regjeringen, 2020). I denne perioden har Norge blitt en sentral aktør internasjonalt på KFS, ikke minst finansielt, ved å støtte stater og globale aktører som FN og Nato, men også NGO-er og sivilsamfunnsaktører, altså en slags finansiell statsfeminisme (Skjelsbæk & Tryggstad, 2019).

Søreides periode som norsk utenriksminister ble kronet med å sikre Norge en plass i FNs sikkerhetsråd som et ikke-permanent medlem for perioden 2021–2022. I forkant hadde mye engasjement og ikke ubetydelige midler gått med til å «rosamale» Norge som en kvinnevennlig og pålitelig internasjonal partner. Men til forskjell fra Margot Wallström, den svenske utenriksministeren som i 2014 proklamerte at den nye svenske regjeringen ville føre en feministisk utenrikspolitikk (Aggestam & Bergman-Rosamund, 2016; Government Offices of Sweden, 2019),⁵ tok Søreide i sin tid som norsk utenriksminister knapt feminismeordet i sin munn. Denne forskjellen mellom Norge og Sverige – og mellom Søreide og Wallströms etterfølger, Ann Linde – har ikke bare med ulikheter i politisk farge å gjøre. Høyrekvinnen Søreide kom i sine fire år som Utenriksdepartementets øverste politiske leder til å fremstå som en pragmatisk statsfeminist, i tråd med en velopptråkket linje i norsk utenrikspolitikk, der man ikke roper for høyt i verdispørsmål.

Som utenriksminister i den perioden da Norge kjørte kampanje for å bli valgt inn i Sikkerhetsrådet, spilte Søreide en sentral rolle både i å utarbeide Norges tematiske prioriteringer og i å selv fronte det intensive kampanjearbeidet (Espevik, 2022). Hun hadde et sterkt engasjement for KFS-agendaen, og var særlig opptatt av kvinners effektive og meningsfulle inkludering i fred- og forsoningsprosesser. Hun hadde samtidig en pragmatisk tilnærming til hvordan norsk utenrikspolitikk på dette området skulle utformes og iverksettes, og var lite opptatt av å bruke feministiske merkelapper, slik som Sverige. Tvert om. På spørsmål om det var en bevisst handling å ikke bruke termen feministisk utenrikspolitikk, svarte hun:

Til en viss grad er det det. Vi har ingen tradisjon for å sette merkelapper på utenrikspolitikken. Det betyr ikke at det er stor forskjell i måten vi jobber på og temaene vi jobber med. Det er rett og slett ikke spesielt vanlig å gjøre det på den måten. Det har å gjøre med den norske utenrikspolitiske tradisjonen, som er veldig

⁴I perioden 2006–2022 har Norge vedtatt totalt fire handlingsplaner på KFS. Høsten 2022 startet Utenriksdepartementet arbeidet med å utvikle den femte planen, som skal lanseres mot sommeren 2023. I tillegg ble det i 2007 også vedtatt en handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet for perioden 2007–2009 (Utenriksdepartementet, 2007).

⁵Den feministiske utenrikspolitikken ble opphevet i oktober 2022, som noe av det første den nye, blå regjeringen iverksatte.

«rett frem» og «la oss bare gjøre det», på en måte. [...] Vi er mer fokusert på å faktisk gjennomføre vår utenrikspolitikk og forsikre oss om at KFS er en helt sentral dimensjon i alt vi gjør.⁶

Søreide føyde seg dermed inn i rekken av norske utenriksministre før henne, og i en utenriktjeneste ellers, som nødig snakker om norsk utenrikspolitikk som feministisk. Vi finner likevel en sterk fortelling om det statsfeministiske prosjektets kontinuitet, og kanskje særlig i norsk fredsengasjement, men dette er mer i arbeidsformen enn i ordbruk. Framveksten av KFS som en viktig tematisk prioritering skjedde parallelt med profesjonaliseringen og operasjonaliseringen av norsk fredsengasjement, som igjen sammenfalt med den hurtige økningen av kvinneandelen i utenriktjenesten og den bevisste innføringen av prinsipper om kjønnsbalanse, blant annet i Utenriksdepartementets seksjon for fred og forsoning på 2000-tallet (Skjelsbæk & Tryggestad, 2020). Det var viktig å vise seg frem likestilt, når man også skulle anmode andre til å gjøre det samme.

Utvidelsen av likestillingsdimensjonens plass fra innenriks- til utenrikspolitikk betraktes som en endring som har mindre å gjøre med likestillingsnormer som sådan, og mer å gjøre med økningen i Norges freds- og forsoningsengasjementer. Engasjementspolitikken vokste fram som en egen profesjon innenfor UD, en profesjon bygget på mer systematisk analyse og forskning på praktiske erfaringer og lærdommer. Diplomater beskriver det som en naturlig del av profesjonell fredstilrettelegging å utforme en fredsprosess som også inkluderer normer og politiske tiltak for kvinner og likestilling (Moss, 2021). Fredsprosessen i Colombia er et eksempel på dette; en ny måte å tilrettelegge på, som var kjønnsinkluderende (Nylander et al., 2018). Samtidig er Norges selverklærte supermaktstatus og arbeid på området blitt utfordret av at land som Sverige, Canada, Rwanda og Frankrike de siste årene har hatt klarere formuleringer av likestillingspolitiske mål enn Norge.

Dempet likestillingsaktør i sikkerhetsrådkampanjen

Historisk har norsk utenrikspolitikk vært veldig konsensuspreget, noe som også gjelder det norske fredsengasjementet og likestillingsfeltet. Et for sterkt og eksplisitt fokus på feministiske idealer og målsettinger, som anses som mer transformativ enn å jobbe for likestilling, kan derfor være risikabelt. Det ville kunne svekke bildet av Norge som nøytral tilrettelegger. Norge satser heller på et mer dempet likestillingsdiplomati i fredsengasjementet, en praksis som oppfattes som en naturlig forlengelse, ikke bare av erfaringer og verdier, men av norsk identitet (Skjelsbæk & Tryggestad, 2020). Denne dempede tilnærmingen til likestilling kom også til uttrykk i forbindelse

⁶ Oversatt fra engelsk. Intervju/samtale med Ine Eriksen Søreide og Margot Wallström ifm. arrangementet «Building on 20 years of Women, Peace and Security: The Norwegian National Commemoration of UN Security Council Resolution 1325», Part III, 9. november 2020, Online Event (<https://gps.prio.org/Events/Event/?x=151>).

med Norges sikkerhetsråds kampanje. I intervjuer med diplomater involvert i kampanjen, ble kontrasten mellom Norge og Sverige diskutert (Moss, 2022, s. 10):

Vi har ikke en eksplisitt kvinne-fokusert/feministisk kampanje som Sverige hadde. Det handler mer om det lange lederskapet Norge har hatt på kvinne- og likestillingsagendaen internasjonalt. Det at vi har dyktige og internasjonalt anerkjent kvinnelig statsminister og utenriksminister er viktig. De er respekterte, og bygger opp om oss som likestillingsland uten at vi sier det helt eksplisitt. Det er nesten mer effektivt å fokusere på likestilling gjennom slik praksis. Forskjell mellom Norge og Sverige er at vi kanskje er mindre aktivistiske enn svenskene. Vi er et annet land med en annen historie. Den feministiske utenrikspolitikken passer veldig godt for dem, den passer godt inn i deres profil. For oss så må likestilling fremkomme i vårt engasjement og det vi gjør. [...] Vi viser at vi ikke bare snakker om det, men faktisk *walk the walk* på disse temaene.

Den aktivistiske svenske tilnærmingen settes opp mot den mer subtile, dempede norske tilnærmingen, men dette tar da Norge igjen – ifølge diplomaten – i praksis.

Kampanjen for å få Norge inn i Sikkerhetsrådet var preget av både diplomati og sirkus (Melgård, 2019). Paraplyer, mansjettknapper, binders og et utall vafler ble delt ut til folk som ville ha av et kampanjemannskap iført rosa sokker, slips og nøkkelkortbånd. En del var det også som ville høre om Norges verdibaserte inngang til sitt arbeid i FNs sikkerhetsråd. Norge solgte seg inn som en stabil partner i en ustabil verden, et land man kan regne med. Slagordet var kanskje ikke det mest sprelske, men fikk frem budskapet: «*consistent partner, common future*», og det var beskyttelse av sivile i konflikt og katastrofer, inkludering av kvinner, klimaendringer og fredsdiplomati som skulle være Norges hovedfokus i Sikkerhetsrådet (Moss & Langford, 2021). Søreide sa selv i lanseringen av kandidaturet 22. juni 2018:

Støtten vår er konsistent. Over hele det norske politiske spektrumet er det bred støtte for FN og engasjementet vårt for bærekraftig utvikling og fred. [...] Til Rådet tar vi med vår erfaring fra freds og rekonsilieringsarbeid – i Afrika, Midtøsten, Filippinene og Colombia. Da kvinners rettigheter og deltakelse er en forutsetning for varig fred og stabilitet, vil vi holde dette høyt på vår agenda. (Utenriksdepartementet, 2018, vår oversettelse)

At kampanjematerialet var rosa hadde i utgangpunktet ikke noe med kjønn eller feminisme å gjøre. Sverige hadde anbefalt Norge å velge en kampanjefarge som ble sett og lagt merke til (Olsson et al., 2020). Fargevalget for kampanjen – rosa, gull og blått – ble mer poetisk forklart å skulle spille på snø, is og midnattssol.⁷ Men mange assosierte nok likevel den rosa fargen med kvinnekamp og likestilling, som dermed også ble en del av kampanjen, men på subtilt vis. Å bli anerkjent som en supermakt innen kvinners rettigheter og likestilling var noe man ønsket at andre skulle se, oppdage og gjenkjenne uten at Norge skulle formulere dette i store bokstaver. En norsk

⁷ E-postutveksling med representant for UD's kampanjesekretariat, 18.12.2019.

diplomat sa om dette: «Vi kan nok bli flinkere til å vise frem det vi gjør på likestillingssiden som en del av kampanjen. Mer enn å gjøre noe nytt – det har vi egentlig ikke behov for. Vi gjør jo så mye. Vi må bare vise det frem» (Moss, 2022, s. 13).

Denne måten å fremheve likestilling og kvinners rettigheter på gjorde seg ikke bare gjeldende i kampanjen om plassen i FNs sikkerhetsråd, men har også preget måten Norge har jobbet med denne tematikken under hele Søreides tid som utenriksminister. Kanskje har dette vært formålstjenlig, altså å ikke snakke for høyt og bastant om kvinners rettigheter og likestilling i land og politiske sammenhenger hvor dette er antenkelige temaer, men bare jobbe i det stille med å lirke der mulighetene byr seg. Dette er en mulig fortolkning av Søreides håndtering – og i så måte er det i tråd med en veletablert linje i norsk utenrikspolitikk og -diplomati (Danielsen & Larsen, 2015, s. 216).

En annen tolkning kan være at Norge har markert seg mindre på et område hvor man har mye politisk valuta som ikke har blitt synliggjort. Dette spørsmålet melder seg med stor styrke når vi sammenlikner med Sverige, som med sin feministiske utenrikspolitikk formulerte en mer klar verdiforankring, målsetting og handlingsmåde (Government Offices of Sweden, 2019). Den svenske linjen i denne perioden var på sin side et resultat av en mer aggressiv merkevarebygging, der likestilling er tatt i bruk for å forsterke bildet av progressive Sverige – og på ulike politikkfelt, fra prostitusjon til utenrikspolitikk.

Sluttord

I Ine Eriksen Søreides tid som norsk utenriksminister ble likestilling som integrert del av utenrikspolitikken et nordisk konkurransefelt, som fordrer at en skiller seg ut fra sine nordiske naboer (Jezierska & Towns, 2021). Samtidig er dette et område av utenrikspolitikken som også er preget av tett samarbeid. Mens våre nordiske naboer har omfavnet merkevarebyggingslogikken på likestilling og utenrikspolitikk, har man på norsk side hatt en mer forsiktig tilnærming til omdømmehåndtering. Dette har bidratt til å legge bånd på hvordan man mobiliserer denne verdimeslige ressursen, og dermed også den statsfeministiske tradisjonen i norsk utenrikspolitikk. Mens Sverige, og delvis Finland og Island, bruker utestemme, har Norge innestemme.⁸ Det har gjort det vanskeligere, ikke lettere, å hevde den linjen som har preget norsk utenrikspolitikk med tanke på kvinners rettigheter og likestillingsspørsmål mer generelt med røtter tilbake til unionsoppløsningen i 1905. Riktignok understreket Børge Brende i 2016 Norges status som en supermakt innen likestilling, men overfor et norsk publikum (Vandapuye, 2016). Hadde han gjort noe liknende på bortebane, hadde kanskje Søreide lettere kunne tatt opp konkurransen om merkevaren internasjonalt. Børges forgjenger som utenriksminister, Arbeiderpartiets Espen Barth Eide, så også potensialet. I 2013 uttalte han at en skal være forsiktig med å føle moralsk

⁸ Danmark kritiseres for ikke å ha noen stemme i det hele tatt.

overlegenhet, «men vi har gode løsninger og historier som mange land kan se til og dra nytte av» (Danielsen & Larsen, 2015, s. 215, note 89). Ine Eriksen Søreide, derimot, fortsatte denne dualistiske linjen – med dempet stemme utad, men stort fokus på tematikken i utviklingen av den faktiske politikken. Til tross for at Norges internasjonale status som «likestillingslandet» ble utfordret fra flere hold i hennes periode som utenriksminister, valgt hun altså å følge en pragmatisk, dempet linje. Søreide kom slik til å fremstå ikke bare som en forsiktig statsfeminist som mistet merkevare-terreng internasjonalt på kvinne- og likestillingsfeltet i utenrikspolitikken. Den statsfeministiske tradisjonen som Søreide forvaltet i sin tid som norsk utenriksminister, ble lang på vei utkonkurrert av andre land som vant frem med verdibasert utenrikspolitikk og større moralsk autoritet på kvinne- og likestillingsspørsmål.

Om forfatterne (i alfabetisk rekkefølge):

Inger Skjelsbæk er professor og leder av Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK) ved Universitetet i Oslo. Hun er også knyttet til Senter for ekstremismeforskning C-REX) ved UiO. I tillegg her hun forskningsprofessor ved PRIO. Hennes forskning fokuserer på kjønn, politisk vold, normer i internasjonal politikk og Balkan.

Eirinn Larsen er professor i historie ved Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH) ved Universitetet i Oslo Hun forsker på nyere norsk og nordisk historie, og leder forskningsprosjektet Nordic Branding finansiert av UiO:Norden. Hun leder også forskningsgruppen Demokrati, frihet og grenser ved IAKH.

Sigrun Marie Moss er førsteamanuensis ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo. Hun er en del av fagavdelingen for metode, arbeids-, kultur- og sosialpsykologi. Hun har vært postdoktor på forskningsprosjektet Nordic Branding finansiert av UiO:Norden. Hennes forskning fokuserer på sosiale identiteter, politisk ledelse, mobilisering og internasjonal politikk.

Torunn L. Tryggestad er assisterende direktør på PRIO og direktør for PRIOs Center on Gender Peace and Security som hun har bygget opp og ledet siden det ble opprettet i 2015. Hun var knyttet til NUPI fra 1994–2006 og PRIO siden 2006. Hennes forskning fokuserer på kjønn, fred og sikkerhet og FN.

Referanser

- Angell, S. I. & Mordhorst M. (2015). National reputation management and the competition state: The cases of Denmark and Norway. *Journal of Cultural Economy*, 8(2), 184–201. <https://doi.org/10.1080/17530350.2014.885459>
- Aggestam, K. & Bergman-Rosamond, A. (2016). Swedish feminist foreign policy in the making: Ethics, politics, and gender. *Ethics and International Affairs*, 30, 323–334. <https://doi.org/10.1017/S0892679416000241>
- Breivik, E. (2017, 20. oktober). *Tre kvinner på topp i Solberg-regjeringa*. NRK. <https://www.nrk.no/norge/tre-kvinner-pa-topp-i-solberg-regjeringa-1.13741848>

- Catt, C. C. (1911). *The world movement for women suffrage 1904–1911*. Presidentens tale på den sjette kongressen for International Woman Suffrage Alliance, tirsdag 13. juni, Stockholm.
- Danielsen, H. & Larsen, A. (2015). Likestillingslandet Norge. I H. Danielsen, E. Larsen & I. W. Ovesen (Red.), *Norsk likestillingshistorie* (s. 186–219). Fagbokforlaget.
- Espevik, H. (2022). *Kampen i kampanjene: Hvordan sikre seg en plass ved verdens mektigste bord. En komparativ analyse av kampanjene til Canada og Norge for et sete i FNs sikkerhetsråd for perioden 2020–2022* [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/96956>
- Government Offices of Sweden. (2019). *Handbook. Sweden's feminist foreign policy*. <https://www.government.se/492c36/contentassets/fc115607a4ad4bca913cd8d11c2339dc/handbook---swedens-feminist-foreign-policy---english.pdf>
- Hernes, H. M. (1987). *Welfare state and woman power. Essays in state feminism*. Norwegian University Press.
- Jeziarska, K. & Towns, A. (2021). Variations on shared themes: Branding the Nordics as gender equal. I E. Larsen, S. M. Moss & I. Skjelsbæk (Red.), *Gender equality and nation branding in the Nordic region* (s. 39–61). Routledge.
- Kolstad, E. (Red.). (1963). *Utsnitt av lovforslag, komité-innstillinger og debatter i Stortinget om stemmerett for kvinner. 17. mai 1814–11. juni 1913*. Stortinget.
- Larsen, E. (2021). The gender-progressive Nordics. I E. Larsen, S. M. Moss & I. Skjelsbæk (Red.), *Gender equality and nation branding in the Nordic region* (s. 13–38). Routledge.
- Leira, H. (2015). The formative years: Norway as an obsessive stats-seeker. I B. de Carvalho & I. B. Neumann (Red.), *Small state status seeking: Norway's quest for international standing* (s. 22–41). Routledge.
- Lending, M. (2000). *Oppbrudd og fornyelse. Norsk utenrikskulturell politikk 2001–2005*. Utenriksdepartementet.
- Mjeldheim, L. (2005). Wollert Konow (1845–1924). I *Norsk biografisk leksikon*. https://nbl.snl.no/Wollert_Konow_-_1845%E2%80%931924
- Moss, S. M. (2021). Applying the brand or not? Challenges of Nordicity and gender equality in Scandinavian diplomacy. I E. Larsen, S. M. Moss & I. Skjelsbæk (Red.), *Gender equality and nation branding in the Nordic region* (s. 62–74). Routledge.
- Moss, S. M. (2022). *Branding gender equality efforts as Norwegian. The Norwegian campaign for a seat on the UN Security Council*. (Under arbeid)
- Moss, S. M. & Langford, M. (2020). Militæraktivisme brandet som fredsaktivisme? Norges kampanje for en plass i FNs sikkerhetsråd. *Internasjonal Politikk*, 78(3), 397–410.
- NORAD. (2022). *Evaluation of Norwegian efforts for women, peace and security. Executive Summary* (NORAD-rapport 3). https://www.norad.no/contentassets/ee5e6344f2324aff9ac711ffbb0cc2d/exsummary_evaluation-of-norwegian-effort-for-wps.pdf
- Nylander, D., Sandberg, R. & Tvedt, I. (2018). *Designing peace: The Colombian peace process* (NOREF-rapport). Norwegian Centre for Conflict Resolution.
- Olsson, L., Sellström, A. M., Chang, P., Tryggestad, T. L., Wallensteen, P. & Finnakk, I. (2021). *Sweden as an elected member of the UN Security Council: Promoting women, peace and security as core council business, 2017–18*. PRIO.
- Regjeringen. (2006). *Regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ud/pla/2006/0002/ddd/pdfv/275810-fn1325.pdf>
- Regjeringen. (2020). *Norske prioriteringer i FNs sikkerhetsråd*. https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/fn/sr_prioriteringer/id2701066/
- Qvam, F. M. (1908). *The international woman suffrage alliance, report from Norway*. Arkivet etter Fredrikke Marie Qvam. Privatarxiv nr. 5. Universitetsbiblioteket/ Gunnerusbiblioteket, NTNU, Boks 22.
- Skjelsbæk, I. & Tryggestad, T. L. (2019). Donor states delivering on WPS. I S. E. Davies & J. True (Red.), *The Oxford handbook of women, peace, and security* (s. 516–528). Oxford University Press.
- Skjelsbæk, I. & Tryggestad, T. L. (2020). Pro-gender norms in Norwegian peace engagement: Balancing experiences, values, and interests. *Foreign Policy Analysis*, 16(2), 181–198. <https://doi.org/10.1093/fpa/orz028>
- Stai, N. K. & Tryggestad, T. L. (2022). *One year on: Norway and the women, peace and security agenda in the UN Security Council*. PRIO.
- Towns, A. (2009). The status of women as standard of 'civilization'. *Journal of International Relations*, 15(4), 681–706. <https://doi.org/10.1177/1354066109345053>
- Towns, A. (2010). *Women and states: Norms and hierarchies in international society*. Cambridge University Press.

- Utenriksdepartementet. (2007). *Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklings samarbeidet 2007–2008*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/utvikling/kvinner-og-likestilling/handlingsplan_kvinnerno_0510.pdf
- Utenriksdepartementet. (2015). *Utenriks tjenestens arbeid med kvinner, fred og sikkerhet* [Veileder]. <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/fn/veileder-kfs-norsk-web-110216.pdf>
- Utenriksdepartementet. (2018). *Speech: The launch of Norway's Security Council campaign*. <https://www.norway.no/en/missions/UN/statements/other-statements/2018/statement-on-behalf-of/>
- Vandapuye, H. O. (2016, 4. september). Brende med ambisiøs likestillingsplan. *Bistandsaktuelt*. <https://www.bistandsaktuelt.no/godt-styresett-menneskerettigheter-utviklingspolitikk/brende-med-ambisios-likestillingssatsing/133859>

Abstract in English

Cautious State Feminist? National Traditions and Global Developments During Søreide's Term as Minister of Foreign Affairs

The appointment of Ine Eriksen Søreide in 2017 was a historic first: Norway's first female foreign minister. In terms of nation branding this was a significant change for Norway; it demonstrated gender equality in foreign affairs as a form of practice and not just as good intentions. Traditionally, the Norwegian peace engagement has overridden other priorities for Norwegian foreign policy. This could also be seen in the campaign to win the election for a non-permanent seat in the UN Security Council in 2018, which was led by Søreide as foreign minister. In fact, the conservative politician did little to deviate from established priorities in foreign policy and appeared as a cautious state feminist. By extension, Norway is a country which prioritizes gender equality when it serves the country's reputation and international importance, otherwise Norway is first and foremost a peace nation.

Keywords: women · gender equality · peace · security · feminism · foreign affairs · branding